

Puhe ympäristöjärjestöjen Pallas-kannanoton luovutustilaisuuteen eduskunnan ympäristövaliokunnalle 23.2.2010 /Liisa Rohweder, WWF Suomi

Arvoisat ympäristövaliokunnan jäsenet, hyvät tiedotusvälineiden edustajat. Kiitämme tilaisuudesta saada tulla keskustelemaan kansanne ajankohtaisesta aiheesta, pian käsittelyynne tulevasta esityksestä Pallas-Yllästunturin kansallispuistoa koskevan lain muuttamiseksi. Edessä oleva päätös on luonnonsuojelulainsäädännön kannalta kauaskantoinen, ja arvostamme paneutumistanne kaikkiin asiaan liittyviin näkökohtiin.

Kauaskantoinen päätös

Lakiesityksen perusteluissa sen tavoitteiksi mainitaan matkailun ja työllisyyden kehittäminen sekä maaston kulumisen hillitseminen. Nämä ovat kannatettavia tavoitteita. Ne kaikki pystytään kuitenkin saavuttamaan myös ilman lain muuttamista. Jo nykyinen laki tarjoaa keinot samojen tavoitteiden saavuttamiseen. Tämän yksityiskohtiin palaamme hetken kuluttua.

Jos lakia muutetaan esityksen mukaisesti, syntyy kaksi uutta ongelmaa. Lisärakentamisen seurausvaikutukset heikentävät luonnon tilaa kansallispuistossa, vaikka puisto on perustettu nimenomaan luonnon säilyttämiseksi. Kauaskantoisemmin syntyy myös periaatetason muutos luonnonsuojelulainsäädäntöön. Tämä olisi ensimmäinen kerta, jolloin yksityisen yrityksen sallittaisiin heikentää luonnonsuojelualueen luonnonarvoja rakennushankkeella, jota perustellaan yrityksen omalla taloudellisella kannattavuudella.

Luonnolle koituvat haitat

Lakiesitykseen sisältyy lause: ”Rakentaminen ei saa vaarantaa kansallispuiston perustamistarkoitusta tai suojeltujen luonnonarvojen säilymistä.” Ympäristöministeriö tilasi Suomen ympäristökeskukselta, Metsähallitukselta ja Metsäntutkimuslaitokselta aiheesta selvityksen, joka julkaistiin 7. marraskuuta 2008 nimellä ”Pallas-Yllästunturin kansallispuistoa koskevan lakimuutoksen ympäristöarviointiluonnos”. Selvitys osoittaa, että lakiesityksen toteutuminen kuitenkin nimenomaan vaarantaisi suojeltujen luonnonarvojen säilymistä, ja niiden säilyminen puolestaan on keskeinen osa puiston perustamistarkoitusta. Haitat ulottuisivat suhteellisen laajalle alueelle. Selvityksen mukaan alue, jolla hotellin lisärakentaminen aiheuttaisi maisemaekologisia haittoja, laajenisi nykyisestä kolmella tuhannella hehtaarilla.

Huomattava osa Pallas-Yllästunturin kansallispuiston uhanalaisista lajeista, joiden suojelu on yksi kansallispuiston päätehtävistä, esiintyy alle kymmenen kilometrin säteellä nykyisestä hotellista. Siksi on erityisen ongelmallista, että uutta majoituskapasiteettia esitetään rakennettavaksi juuri tälle puiston herkälle ydinalueelle. Hotellin yöpyjämäärän kasvattaminen lisääisi häiriötä eniten juuri hotellia lähimmillä alueilla olevien muutamien kilometrien säteellä.

Osa kaavaillun rakennushankkeen luonnolle aiheuttamista haitoista on sellaisia, että niiden koko laajuuden selvittäminen edellyttäisi tarkempien tutkimusten tekemistä ensin. Alueella esiintyvissä uhanalaisissa lajeissa on useita, joiden tarkkoja esiintymisalueita ei puiston sisäpuolella ole kartoitettu. Tämä johtuu siitä oletuksesta, että luonnonsuojelualueella nämä uhanalaiset lajit olisivat joka tapauksessa turvassa. Pallaksella syntynyt tilanne, jossa rakentamisen uhka kohdistuu luonnonsuojelualueen sisäpuolelle, on Suomessa uusi.

Maaston kuluminen

Maaston kuluminen on jo nyt yksi alueen ongelmista, ja puiston ydinalueelle tuotava kasvava hotelliasukasmäärä pahentaisi sitä. Lakiesityksen perusteluissa hotellin lisärakentamiseen kytketään kulumisvaurioiden vähentäminen kävijöiden ohjauksella. Tämä kuitenkin kuuluu jo nyt Metsähallituksen vastuualueeseen kansallispuiston normaaleina hoitotoimina. Kulumisvaurioiden ehkäisy ei siis edellytä lain muuttamista eikä hotellin laajentamista.

Vesien pilaantumiseriskit

Lakiesitykseen sisältyy myös kaksi vesien pilaantumiseriskiä:

Maanalaisen rakentamisen vaikutukset alueen pohjavesiin ovat selvittämättä.

Pintavesien osalta nykyisen hotellin jätevedenpuhdistamo on osoittautunut riittämättömäksi, mistä on seurannut ympäröivien luonnonvesien laadun heikkenemistä. Jos hotellin vuodepaikkamäärää nostetaan nykyisestä, hotellin jätevedenpuhdistamon kapasiteetti ei riitä, vaikka puhdistamo uusittaisiin. Metsähallitus toteaa lakiesityksestä antamassaan lausunnossa 4. huhtikuuta 2008: ”Jos majoituskapasiteettia nostetaan yli 200 vuodepaikan, jätevedet tulisi johtaa pois kansallispuiston alueelta, koska karu luonnonympäristö ei kestä lisääntyvää päästökuormitusta ja vaikutukset ulottuisivat laajasti maaperään, pohjavesiin ja Pallasjärven vesistöön.” Lakiesityksen mukainen rakentaminen edellyttäisi siirtoviemärin kaivamista maahan useiden kilometrien matkalle kansallispuiston alueella, vaikka kansallispuistoissa maaperän ja kasvillisuuden vahingoittaminen on luonnonsuojelulain mukaan kielletty. Tämä ongelma sivuutetaan lakiesityksessä kokonaan.

Retkeilijöiden palveleminen heikentyisi

Kansallispuistojen toinen tarkoitus, luonnon suojelemisen lisäksi, on luontoretkeilyn palveleminen. Edellä mainitun ympäristöarviointiluonnoksen mukaan hotellin nykyisen omistajan, Lapland Hotels -konserniin kuuluvan Ebur Oy:n tavoitteena on paitsi nykyistä suurempi hotellirakennus, myös hotellin asiakaskunnan vaihtaminen. Tarkoitus on siirtyä suomalaisten luonnosta kiinnostuneiden matkailijoiden palvelemisesta ulkomaalaisiin, korkeampaa palvelutasoa vaativiin matkailijoihin. Samalla Pallas muutettaisiin nykyistä suuremmassa määrin laskettelukeskukseksi. Tämä on vastoin sitä tarkoitusta, jota varten hotelli Pallaksen aikoinaan sallittiin jatkaa toimintaansa, kun alue rauhoitettiin kansallispuistoksi.

Tällaisen lisärakennuskapasiteetin voisi yhtä hyvin sijoittaa jo rakennetuille lähituntureille, kuten Olokselle tai Leville. Ei ole mitään perusteltua syytä, miksi tällainen toiminta pitäisi sijoittaa nimenomaan luonnonsuojelun alueen herkipäähän ydinosaan.

Muutos suosisi yhtä yritystä muiden kustannuksella

Lakiesityksen perusteluissa yhden yksittäisen yrityksen taloudellisen edun näkökulma korostuu tavalla, joka ei ole suomalaisessa luonnonsuojelulainsäädännössä normaalia. Perusteluissa sanotaan muun muassa: ”Majoitus- ja palvelutiloja olisi tarpeen myös laajentaa hotellin vanhimman osan kunnostamisen yhteydessä yritystoiminnan taloudellisten toimintaedellytysten parantamiseksi.” Lainsäädännön tehtävänä tuskin voi olla yksittäisen yrityksen taloudellisen tuottavuuden parantaminen muiden yritysten ja elinkeinonharjoittajien kustannuksella.

Alueen muille majoituspalveluyrittäjille tämä muutos voisi olla vahingollinen. Pallaksen lähikylissä, kansallispuiston ulkopuolella toimii useita majoituspalveluyrityksiä, joista käsin matkailijat voivat tehdä retkiä myös kansallispuiston alueelle. Jos lakiesityksen mukainen hotelli Pallaksen lisärakentaminen toteutuu, ei ole takeita, että alueen yhteenlaskettu kävijämäärä kuitenkaan nousisi oleellisesti, koska nykyinenkään hotelli Pallas ei ole ruuhkautunut eivätkä asiakkaat koe sitä liian pieneksi. Sen sijaan voi käydä niin, että uusi laajennettu hotelli imee” osan ympäröivien majoitusliikkeiden asiakaskunnasta. Tällä olisi kielteinen vaikutus alueen työllisyyteen. Hotelli Pallas nimittäin käyttää suurelta osin muualta maasta tuotua vuokratyövoimaa, kun taas alueen muut majoitusliikkeet työllistävät paikallisia asukkaita.

Majoituspalveluyritysten lisäksi lähikylissä toimii muita matkailuun liittyviä yrityksiä, kuten opastettuja vaelluksia järjestäviä retkipalveluyrityksiä. Myös niiden piirissä on koettu huolta hotelli Pallaksen laajenemisen vaikutuksista niiden toimintaan, koska näiden elinkeinojen harjoittaminen perustuu alueen luonnontilaiseen maineeseen ja sen tuomaan vetovoimaan.

Periaatetason muutos lainsäädäntöön

Pallaksen tapauksessa ei ole kyse vain yhden hotellin lisärakentamisesta tai rakentamatta jättämisestä. Ydinkysymys on, aletaanko luonnonsuojelulainsäädäntöä muuttaa sellaiseen suuntaan, että yksittäisten yrityksen taloudellinen etu katsotaan riittäväksi syyksi luonnon tilan heikentämiseen luonnonsuojelualueella.

Uusien hotelli- ja ravintolatilojen rakentaminen kansallispuistojen sisäpuolelle on yksiselitteisesti kielletty luonnonsuojelulain 13. ja 14. pykälien nojalla. Jos Pallas-lakiesitykseen esitetty uusi 4a-pykälä hyväksytään, siitä tulee ensimmäinen lakipykälä Suomessa, joka sallii hotellirakentamisen luonnonsuojelualueella. Tämä olisi luonnonsuojelulainsäädännössä tapahtuva periaatteellinen muutos, joka synnyttäisi pyrkimyksiä ajaa vastaavia poikkeuspykälä muillekin suojelualueille. Enontekiön kunta on jo alkanut vaatia tasapuolisuuden nimissä, että sen on saatava ryhtyä matkailurakentamiseen Pallas-Yllästunturin kansallispuiston toisessa päässä eli pohjoispäässä, Pyhäkeron huipulla.

Uusien hankkeiden torjumista vaikeuttaa se, että Lapland Hotelsin taloudellisten etujen edistämishänke on selkeästi esiin tuotu rooli Pallas-lakiesityksen perusteluosassa. Samoilla perusteluilla, joilla Lapland Hotelsin taloudellisten etujen edistämiseksi ollaan nyt esittämässä heikennystä luonnonsuojelulainsäädäntöön, moni muu yritys olisi objektiivisesti katsoen yhtä oikeutettu esittämään vastaavia vaatimuksia omien taloudellisten etujensa edistämiseksi.

Pallas ja Koli ovat ainoat kansallispuistot Suomessa, joissa on puiston perustamisvaiheessa ollut hotelli. Niiden on sallittu jatkaa toimintaa, kunhan se säilyy pienimuotoisena ja luontoa vahingoittamattomana. Lisärakentaminen on väistämättä luontoa vahingoittavaa toimintaa. Tästä syystä Kolin hotellin laajennuspyrkimyksistä luovuttiin 1990-luvulla.

Lakiesityksen perustelutekstissä annetaan jo nyt ymmärtää, että seuraava vastaava lakiesitys koskisi rakentamista Kolin kansallispuistoon: ”Vastaavaa matkailurakentamista ei sallita Kolin kansallispuiston tai Pallas-Yllästunturin kansallispuiston muilla alueilla tai muissa Suomen kansallispuistoissa”. Toisin sanoen ympäristöministeriö valmistautunee jättämään lakiesityksen Kolin kansallispuistossa tapahtuvan lisärakentamisen käynnistämiseksi, koska muuten ei olisi tarpeen määritellä Kolin ”muita alueita” niiksi, joihin ympäristöministeriö ei halua rakennettavan.

Oikeusministeriö huomautti lakiesityksen lausuntokierroksella keväällä 2008, että Pallas-lakiesitys edustaa lex in casu -sääntelyä, eli sitä että yhdessä laissa kielletty toiminta sallitaan

yksittäistapauksessa toisen lain säätämisen avulla. Oikeusministeriö totesi lausunnossaan myös, että lex in casu -säätely ei ole suositeltavaa lainsäädäntökäytäntöä, koska se voi ajan mittaan johtaa alkuperäisen lain vesittymiseen.

Tällaisen muutoksen tekeminen luonnonsuojelulainsäädäntöön on erityisen tarpeellista siksi, että Pallaksen tapauksessa lain muuttamista ei edellytä mikään yleinen etu, kuten matkailun, työllisyyden tai luonnonsuojelun edistäminen. Näitä on mahdollista edistää yhtä tehokkaasti nykyisen lainsäädännön vallitessa.

Ratkaisu: rakentaminen kansallispuiston ulkopuolelle

Pallaksen tulevaisuutta koskevat erilaiset näkökannat eivät koske sitä, saako Pallastuntureiden lähialueelle rakentaa lisää hotellikapasiteettia. Kysymys on siitä, mihin se rakennetaan.

Lakiesityksellä pyritään sen rakentamiseen kansallispuiston sisäpuolelle, alueelle joka luontonsa osalta sattuu vielä olemaan yksi puiston haavoittuvimpia. Toinen vaihtoehto on rakentaminen kansallispuiston rajojen ulkopuolelle, mikä vastaisi nykyistä lainsäädäntöä ja normaalia käytäntöä.

Majoituskapasiteetin rakentamisesta puiston rajojen ulkopuolelle on jo entuudestaan hyviä kokemuksia. Pallaksen lähikylissä toimii useita majoituspalveluyrityksiä, joista käsin matkailijoiden on helppo tehdä retkiä puiston luontoon. Myös jo rakennetut lähitunturit, kuten Olos ja Levi, tarjoavat hyviä mahdollisuuksia matkailurakentamisen lisäämiseen. Matkailun ja työllisyyden kehittämiseen alueella on siis käytettävissä tehokkaita keinoja myös ilman lain muuttamista.

Matkailuelinkeinon kokonaisedun kannalta katsottuna lakiesitys voisi toteutuessaan olla jopa haitallinen. Lakiesityksen tuoma lisäys alueen kokonaisvuodepaikkamäärään olisi marginaalinen verrattuna siihen huomattavasti suurempaan lisäkapasiteettiin, mitä jo nykyisen lain vallitessa voisi rakentaa puiston rajojen ulkopuolelle. Sen sijaan esitetty muutos heikentäisi alueen houkuttelevuutta eräiden asiakasryhmien silmissä. Nykyisen hotelli Pallaksen suosio perustuu siihen, että se on ainoa paikka Lapissa, jossa pääsee suoraan pienimuotoisesta retkeilyhenkisestä hotellista luonnontilaiseen tunturimaisemaan. Pallaksen lisärakennushankkeeseen sisältyvä suunnitelma asiakaskunnan osittaisesta vaihtamisesta ulkomaalaisiin, laskettelusta kiinnostuneisiin matkailijoihin merkitsisi alueen yhden matkailuvedonaulan eli perinteisen retkeilyhotellin menettämistä ja siten alueen matkailutarjonnan yksipuolistumista. Ulkomaalaisia ja laskettelumatkailijoita palvelevat jo nyt läheiset Olos, Levi ja muut laskettelukeskukset, joten tämän tyyppinen lisäkapasiteetin rakentaminen olisi mielekkäämpää suunnata sinne. Kansallispuiston ulkopuolelle rakentaminen mahdollistaisi samalla sen, että uuteen hotelliin tulisi lakiesityksen sallimaa suurempi vuodepaikkamäärä. Lakiesitykseen nähden suurempaa vuodepaikkamäärää ovat toivoneet sekä Lapland Hotelsin toimitusjohtaja Pertti Yliniemi että ministeri Paavo Väyrynen.

Hotellin huono kunto ei ole tahaton

Mitä sitten tehdä tämänhetkisellet hotellille? Olemassa olevien hotellirakennelmien kunnostaminen on yksi lakiesityksen perusteluissa mainituista tavoitteista. Rakennusten huono kunto johtuu siitä, että rakennukset omistava Lapland Hotels -ketju ei ole tehnyt asianmukaisia kunnossapitotoimia ajallaan. Tontin vuokrasopimusta hallinnoivassa Metsähallituksessa on kehoitettu omistajaa huolehtimaan paremmin arvomaisemassa sijaitsevistä rakennuksistaan, joiden vanhin osa on Museoviraston mukaan myös historiallisesti arvokas. Rakennusten kunnossapito on kuitenkin koko ajan ollut täysin mahdollista jo olemassa olevan lainsäädännön vallitessa. Myös nyt rakennukset on edelleen mahdollista kunnostaa nykyisessä koossaan ilman, että lakia tarvitsisi muuttaa sitä varten.

Mitä tehdä nykyiselle hotellille?

Jos hotelli Pallaksen toiminnan taloudellisesti kannattava jatkuvuus halutaan taata, siihen on tarjolla myös muita vaihtoehtoja kuin lisärakentaminen. Yksi näistä on edellä mainitussa ympäristöarviointiluonnoksessa tarkasteltu vaihtoehto, jossa hotelli kunnostettaisiin nykyisen kokoisena ja siitä tehtäisiin luontomatkailua palveleva retkeilykeskus. Tällaisille kohteille on kysyntää sekä kotimaisten että ulkomaisten matkailijoiden keskuudessa.

Nykyisen omistajan oman ilmoituksen mukaan hotelli on liian pieni ollakseen taloudellisesti kannattava. Kuitenkin lähialueella toimii useita pieniä, perheyrietyksen kokoluokkaa olevia majoituspalveluyrityksiä, jotka ovat taloudellisesti kannattavia siitakin huolimatta, että ne sijaitsevat vähemmän vetovoimaisilla paikoilla kuin hotelli Pallas. Jos hotelli Pallas ei tällä hetkellä täytä niitä tuotto-odotuksia, joita sille asetetaan sen ollessa suuren konsernin osa, se voisi toisenlaisella, perheyrietystyypisellä yritysrakenteella silti olla kannattava myös nykyisessä koossaan.

Toinen mahdollisuus on, että jos lakia ei muuteta ja jos nykyinen omistaja ei siinä tapauksessa halua jatkaa hotellin toimintaa, valtio lunastaisi vuokrasopimuksen ja rakennukset. Tähän mahdollisuuteen on viitannut muun muassa luonnonsuojelujohtaja Ilkka Heikkinen ympäristöministeriöstä. Tällöin rakennukset siirtyisivät osaksi valtion hallussa olevaa kansallispuiston palveluvarustusta, eli tilanne muuttuisi samankaltaiseksi kuin useimmissa muissakin kansallispuistoissa, ja tilojen remontoinnista ja käyttötarkoituksista päättäisi Metsähallitus, kansallispuiston tarkoituspäätäjä silmälläpitäen. Hotellin voisi silloinkin remontoida Museoviraston ohjeiden mukaan ja pitäen sen nykyisessä koossaan.

Vetoamme ympäristövaliokuntaan lakiesityksen raukeamisen puolesta

Haluamme erityisesti korostaa, että kaikki lakiesityksen perusteluissa esitetyt tavoitteet – matkailun ja työllisyyden kehittäminen sekä luonnon kulumisen hillitseminen – pystytään toteuttamaan joko yhtä hyvin tai paremmin siinä vaihtoehdossa, jossa hotelli Pallas kunnostettaisiin nykyisessä koossaan ja lisämajoituskapasiteetti, jos sitä katsotaan tarvittavan, rakennettaisiin kansallispuiston ulkopuolelle. Tämä tekisi lain muuttamisen tarpeettomaksi.

Tästä syystä edustamamme järjestöt vetoavat kunnioittavimmin ympäristövaliokuntaan, jotta se kaikkia näkökantoja kuultuaan päättäisi, että lakiesityksen käsittely keskeytetään, asia raukeaa ja laki Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta säilytetään nykyisellään.